MALTA

QORTI KOSTITUZZJONALI

S.T.O. PRIM IMHALLEF
SILVIO CAMILLERI

ONOR. IMHALLEF
GIANNINO CARUANA DEMAJO

ONOR. IMHALLEF
NOEL CUSCHIERI

Seduta tal-31 ta' Mejju, 2013

Appell Civili Numru. 43/2009/1

Coleiro Brothers Limited (C 466)

v.

Il-Kummissarju tal-Art u l-Avukat Generali

Preliminari

1. Dawn huma zewg appelli maghmula, wiehed mis-socjeta` rikorrenti [ir-rikorrenti] u l-iehor mill-intimati, minn sentenza fit-12 ta’ Ottubru 2012 moghtija mill-Onorabbli Qorti Prim’ Awla Civili, fil-gurisdizzjoni kostituzzjonali taghha, li biha dik il-Qorti ddecidiet hekk it-talbiet tas-socjeta` rikorrenti:

"... … billi fl-ewwel lok, tichad it-talbiet relatati mal-fatt innifsu tal-esproprju tal-fondi mertu tal-kawza, u ghalhekk tichad it-talbiet in kwantu diretti ghad-dikjarazzjoni li l-esproprju in kwistjoni lleda xi dritt fondamentali tas-socjeta' rikorrenti; fit-tieni lok, tilqa' t-talbiet relatati mad-dewmien tal-procedura kollha, fil-komplessita' kollha taghha, u tqis li tali dewmien jikser id-dritt tas-socjeta' rikorrenti ghal smiegh xieraq fi zmien ragjonevoli fir-rigward tad-determinazzjoni tad-drittijiet civili taghha, u dan bi vjolazzjoni tal-artikoli 6[1] tal-Konvenzjoni Ewropea, u d-dritt tal-istess socjeta' ghall-godiment tal-proprjeta' taghha that l-artikolu 1 tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni Ewropea; fit-tielet lok, tichad it-talbiet relatati mal-pretensjoni li s-socjeta' rikorrenti qedghda llum issofri minn nuqqas ta' access ghall-awtorita' gudikanti kif protett mill-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea, izda ssib li dan il-ksur kien jezisti bejn l-1993 u l-2009; fir-raba' lok, tichad it-talba ghall-kumpens ta' danni reali; u fil-hames lok, tilqa' t-talba ghall-hlas tad-danni morali, u tikkundanna lill-intimat Kummissarju tal-Art [responsabbli mid-dewmien fil-process] u lill-Avukat Generali [peress li ghal tul ta' snin is-socjeta' rikorrenti thalliet bla rimedju ghal quddiem awtortita' gudikanti kif trid il-Konvenzjoni Ewropea] in solidum ihallsu lis-socjeta' rikorrenti s-somma ta' €10,000 in linea ta' danni morali.

"L-ispejjez tal-kawa ghandhom jithallsu bin-nofs bejn is-socjeta' rikorrenti fuq naha wahda u l-intimati in solidum fuq naha ohra."

2. Fl-appell taghha r-rikorrenti, wara espozizzjoni estensiva tal-erba' aggravji taghha, fis-succint talbet li din il-Qorti tirriforma s-sentenza appellata fis-sens li thassar dik il-parti fejn cahdet it-talbiet taghha, filwaqt li tikkonferma l-parti fejn laqghet it-talbiet taghha, salv ghall-*quantum* tal-kumpens li skont hi ghandu jizdied.

3. Fl-appell taghhom l-intimati talbu li s-sentenza appellata tigi revokata f'dik il-parti li fiha laqghet it-talbiet tas-socjeta` rikorrenti, inkluz l-ghoti tal-kumpens, u tikkonfermaha ghal bqija.

4. Iz-zewg partijiet, ghar-ragunijiet indikati fir-risposta relattiva taghhom, talbu c-cahda reciproka tal-appelli rispettivi taghhom.

<u>Sentenza Appellata</u>

5. Il-fatti huma sufficjentement riportati fis-sentena appellata li qed tigi riprodotta *in extenso*:

"- - Omissis - -

"Illi jirrizulta li fl-1993, l-intimat Kummissarju ta' l-Art, f'isem il-Gvern ta' Malta, esproprja diversi bini fi Triq id-Dejqa u fi Triq l-Arcisqof, il-Belt Valletta, sabiex jigu konvertiti u uzati bhala ufficju ta' l-Avukat Generali. Uhud mill-bini jappartjenu fi proprjeta' lis-socjeta' rikorrenti f'din il-kawza u lis-socjeta' rikorrenti fil-kawza konnessa, u dan flimkien ma' terzi. Ghal zmien twil, ma sar xejn fir-rigward, u jirrizulta li peress li f'parti mill-bini kien hemm squatters u inkwilini, l-awtoritajiet governattivi ma setghux jiehdu pussess ta' l-istess. Fil-fatt, ghalkemm ftit wara l-esproprju kienu saru pjanti preliminari ghall-izvilupp ta' l-istess bini, bejn l-1996 sa l-2007, il-pozizzjoni kienet illi l-Avukat Generali kien qed jinterpella diversi drabi lid-dipartiment ta' l-artijiet sabiex dawn jiehdu passi biex is-sit jigi vakat. Min-naha l-ohra, dan id-dipartiment kien jikteb lill-awtorita' tad-djar biex din tipprovdi akkomodazzjoni alternattiva fejn ikunu jistghu jpoggu l-isquatters u l-inkwilini li kienu qeghdin jokkupaw parti minn dan is-sit. Kien mistenni li dawn l-inkwilini japplikaw huma ma' l-awtorita' ghall-post alternattiv, izda uhud mill-inkwilini ma applikawx ghall-post alternattiv, bir-rizultat li l-process ta' rilokazzjoni ha tul ta' zmien. Eventwalment, il-problema waslet ghal quddiem il-Ministru tal-Gustizzja, u f'April tas-sena 2000 u f'Jannar ta' l-2001, inhargu "eviction orders" fil-konfront tal-persuni in okkupazzjoni ta' uhud mill-bini in kwistjoni.

"Nonostante dan, baqghet ghaddejja korrispondenza bejn il-Kummissarju ta' l-Art u l-Awtorita' tad-Djar biex il-persuni li kienu baqghu fil-post jinstabilhom akkomodazzjoni alternattiva. Fil-frattemp, fl-2003, is-socjeta' rikorrenti bdiet hi b'korrispondenza mal-Kummissarju ta' l-Art sabiex

tithallas kumpens xieraq ghall-fondi mehuda; bi protest gudizzjarju tat-30 ta' Lulju 2008, is-socjeta' rikorrenti talbet li jigu ritornati lilha l-fondi u li tithallas kumpens ghall-okkupazzjoni mill-1993 sal-gurnata tar-rilaxx effettiv. Il-Kummissarju ta' l-Art ma wegibx ghall-ittri u ghall-protest gudizzjarju li ntbghatlu, pero', kompla bl-isforzi tieghu biex il-bini jitbattal. Jidher li fl-2007 hareg kulhadd u wara li tressqu pjanti godda lill-Awtorita' Maltija ta' l-Ambjent u l-Ippjanar (MEPA) sabiex l-izvilupp jigi approvat, il-process beda jimxi b'pass imdaqqas. Bhal issa, l-applikazzjoni ta' l-Avukat Generali ghall-izvilupp tas-sit qed jigi processat mill-imsemmija awtorita'. Il-gvern, f'Gunju ta' l-2009, hareg ukoll dikjarazzjoni gdida ta' tehid ta' proprjeta' u bil-hsieb li jinnotifika lis-sidien bil-kumpens li qed joffri; b'hekk, issa, il-Gvern sar proprjetarju tal-bini bis-sahha ta' l-Ordinanza dwar l-Akkwist ta' Artijiet ghal Skopijiet Pubblici (Kapitolu 88 tal-Ligijiet ta' Malta).

"Is-socjeta' rikorrenti ressqet diversi ilmenti marbuta ma' dan l-esproprju u d-dewmien fil-konkluzjoni tal-process relattiv ghall-hlas ta' kumpens xieraq u gust; in partikolari tilmenta mill-fatt tat-tehid tal-proprjeta' taghha ghall-iskop indikat, mit-tul ta' zmien (16-il sena) biex inbdew il-proceduri ghall-hlas ta' kumpens, u mill-fatt li ma kellhiex access ghal tribunal indipendenti u imparzjali fejn tressaq l-ilmenti taghha.

"L-ilmenti relattivi kollha gew trattati minn din il-Qorti fil-kawza rikors numru 42/09, u din il-Qorti taghmel referenza ghall-motivazzjonijiet u konsiderazzjonijiet tas-sentenza f'dik il-kawza li nghatat illum ukoll. L-istess motivazzjonijiet u konsiderazzjonijiet ghandhom jitqiesu parti integrali minn din is-sentenza u applikabbli bl-istess mod. Kwindi, ghar-ragunijiet kif esposti fis-sentenza tal-kawza l-ohra, it-talbiet tas-socjeta' rikorrenti se jigu in parte milqugha u in parte michuda kif se jinghad.

"Hawn ukoll, is-socjeta' rikorrenti hija l-proprjetarja ta' terz indiviz ta' dawn il-fondi, u mehud in konsiderazzjoni, l-istess cirkostanzi elenkati fil-kawza l-ohra, din il-Qorti hija tal-fehma li s-socjeta' rikorrenti ghandha hi ukoll tinghata

kumpens ghal danni morali ta' ghaxart elef Ewro (€10,000)."

6. L-aggravji kemm tal-intimati kif ukoll tar-rikorrenti, it-tnejn appellanti huma identici ghal dawk li saru fir-rikors tal-appell tal-process numru 42/2009 fl-ismijiet **B.Tagliaferro & Sons Limited v. Il-Kummissarju ta' l-Art u l-Avukat Generali**, u r-risposta hija identika wkoll. Is-sentenza fil-kawza 42/2009 qed tinghata minn din il-Qorti wkoll illum. Ghaldaqstant, a skans ta' ripetizzjoni inutli, qed issir piena riferenza ghall-konsiderazzjonijiet hemm maghmula u ghall-konkluzjonijiet li waslet ghalihom din il-Qorti fil-process tal-appell numru 42/2009, li ghandhom japplikaw *mutatis mutandis* ghal kawza odjerna.

Decide

Ghal dawn il-motivi tiddeciedi billi, tichad l-appell tal-intimati; u tilqa' l-appell tar-rikorrenti in parte u tirriforma s-sentenza tal-ewwel Qorti, billi, tirrevokaha fejn sabet ksur tal-Artikolu 6 u tal-Artikolu 1 tal-Ewwel Protokol tal-Konvenzjoni limitatament ghall-perjodu bejn l-1993 u l-2009, u minflok, tilqa' it-talbiet relatati mal-pretenzjoni li s-socjeta` rikorrenti qeghdha u ghada llum issofri min-nuqqas ta' access ghal smigh xieraq fi zmien ragjonevoli u quddiem tribunal indipendenti u imparzjali fit-termini tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni u bil-konsegwenzjali vjolazzjoni tal-Artikolu 1 tal-Ewwel Protokoll, u tawmenta l-ammont tal-kumpens dovut bhala danni morali ghal hmistax-il elf Euro (€15,000); tikkonferma l-bqija tas-sentenza.

L-ispejjez tal-ewwel istanza ghandhom jibqghu kif decizi mill-ewwel Qorti, filwaqt li l-ispejjez tal-appell ghandhom jigu spartiti inkwantu ghal terz [$^1/_3$] mir-rikorrenti, u zewg terzi [$^2/_3$] mill-intimati.

Fl-ahharnett, in vista ta' dak deciz dwar "*it-tieni aggravju [tar-rikorrenti] – Access ghal tribunal indipendenti*" minn para. 62 sa 67, tordna li kopja ta' din is-sentenza tigi trasmessa mir-Registratur, Qrati u Tribunali Civili, lill-

i*Speaker* tal-Kamra tar-Rapprezentanti ghall-finijiet tal-Artikolu 242[1] tal-Kap. 12.

< Sentenza Finali >

---------------------------------TMIEM---------------------------------